

Artikkelissa tarkastellaan ammattikorkeakoulujen paikkaa Suomen koulutusjärjestelmässä yhtäältä koulutukseen hakevien nuorten näkökulmasta ja toisaalta valmistuneiden työllistymisen kannalta.

Turun yliopiston koulutussosiologian tutkimuskeskuksen RUSEn (Research Unit for the Sociology of Education) tutkija ja dosentti Sakari Ahola on julkaissut useita ammattikorkeakouluja käsitteleviä tutkimuksia.

Onko ammattikorkeakoulu löytänyt paikkansa?

Sakari Ahola
Dosentti
Turun yliopisto

Ammattikorkeakoulua on sanottu suomalaisen koulutuspolitiikan menestystarinaksi. Tie visiosta kokeilujen kautta vakinaistamiseen oli lyhyt, kun ottaa huomioon, että välissä lama oli pistänyt monet asiat uuteen järjestykseen. Ammattikorkeakoulujärjestelmän syntyä leimasikin voimakas poliittinen tahto uudistuksen läpiviemiseen. Vastuksesta huolimatta uudistus runnottiin läpi ennätysnopeudella (Mäenpää

2000, 13). Eduskunnassa esitetty epäily ja vastustus johtivat kuitenkin osaltaan siihen, että ammattikorkeakoulut päätettiin toteuttaa kokeiluhankkeena. Suomalaisen ammattikorkeakoulun erottaakin muiden maiden vastaavista järjestelmistä lähinnä vain omalaatuinen kokeiluvaihe.

Suomalaista ammattikorkeakoulua (Amk) kehitettiin alusta alkaen omaleimaisen duaalimallin mukaisesti. To-

sin vieläkään ei ole kovin selvää, mitä käsitteet kuten binääri ja duaali oikein tarkoittavat (Lampinen 1994; vrt. Kyvik 2002). Asia ei selkene myöskään tuoreessa ammattikorkeakoululaissa (L 351/2003). Siinä sanotaan kovin epämääräisesti, että ”ammattikorkeakoulut ovat osa korkeakoulujärjestelmää. Ammattikorkeakoulut ja yliopistot muodostavat yhdessä korkeakoululaitoksen”. Eroa yliopistoihin tehdään lähinnä ammattikorkeakoulujen tehtävämäärittelyssä, joka kytkee ne ”työelämän ja sen kehittämisen vaatimuksiin”.

Suomalaisen ammattikorkeakoulun itseymmärryksen rakentamiseen (ks. Nieminen & Ahola 2003, 140) näyttää kuuluvan kinastelu myös siitä, mistä mallia otettiin, tai otettiin sitä ensinkään (esim. Salminen 2001). Kiinnostavampaa on kuitenkin tavoitellun duaalimallin julkikuvan rakentaminen ja se, miten uusi instituutio lopulta asetui paikalleen koulutusjärjestelmään. Keille Amk on lopultakin suunnattu ja ketkä ovat ottaneet sen omakseen? Mitä ovat ammattikorkeakoulun ammatillisuus ja työelämäyhteydet, ja onko Amk-tutkinto löytänyt oman työmarkkinarakonsa?

Samastumisen ja erottautumisen pakko

Ammattikorkeakouludiskurssin kautta asioita tutkinut Herranen (2003, 16) puhuu samastumisen ja erottautumisen pakon logiikasta (vrt. Neave 1992 ja Ahola 1996). Yhtäältä ammattikorkeakoulujen pitää olla riittävän yliopistomaisia ansaitakseen paikkansa yliopistojen rinnalla osana korkeakoululaitosta. Toisaalta niiden tulee olla riittävän erilaisia ja omaleimaisia legitimoidakseen itsenäisen olemassaolonsa. Herranen (2003, 153) mukaan keskeiset ulottuvuudet, joilla samaistumisen ja erottautumisen peliä

Taulukko 1. Yliopiston ja ammattikorkeakoulun ideaalimääreet.

Yliopisto	Ammattikorkeakoulu
tiede ja sivistys perinteinen akateemisuus teoreettisuus perustutkimus spesialistit ja tutkijat tieteeseen kiinnittyminen tieteenalasisidonnaisuus	ammatit ja innovatiivisuus moderni korkeakoulumaisuus käytännöllisyys soveltava tutkimus ja tutkimusten soveltaminen holistit ja ammatilliset asiantuntijat työelämään kiinnittyminen monialaisuus

Lähde: Herranen (2003).

pelataan, jäsenyvät taulukosta 1 ilmeväällä tavalla.

Käytännönläheisyys on itseoikeutettu ja itsestään selvä ammattikorkeakoulun erityisyyttä määrittävä ominaisuus. Se myös tuo kenenkään kyseenalaistamatta työelämän vaatimukset ammattikorkeakoulun toiminnan keskiöön. ”Opettajat eivät voi olla muuta kuin työelämän tuntijoita ja sinne opiskelijoitaan kouluttavia. Opiskelijat eivät voi olla muuta kuin työelämään tähtäviä todellisia osaajia, joil-

le tekemällä oppiminen on muunlaista oppimisesta merkityksellisempää” (Herranen 2003, 180). Tämä käy ilmi myös omista tutkimuksista, kun olemme verranneet yliopistoihin ja ammattikorkeakouluun pyrkiviä (Ahola & Nurmi 1995; Nieminen & Ahola 2003). Ammattikorkeakouluun suuntautuvat ovat kaikkein

yksimielisimmin omaksuneet ajatuksen niiden käytännönläheisyydestä ja yliopistoja tiiviimmistä työelämäyhteyksistä.

Toisin kuin itsestään selvänä pidetty käytännönläheisyys korkeakoulumaisuus on ammattikorkeakoulun sisälläkin näkyvän ja alituisen kiistelyn kohde. Korkeakoulumaisuus sitoo ammattikorkeakoulun opetuksen tieteeseen. Tiedepohjaisuus on ennen kaikkea tasokkuuden ja laadun tae (Herranen

2003, 181). Vanhan käytännöllisen opistokoulutuksen tieteellistäminen ei ole kuitenkaan sujunut ongelmitta. Vaarana on tieteellis-teoreettisen opetuksen jääminen irralliseksi lisukkeeksi, joka vain kaventaa varsinaisen käytännön opetuksen osuutta opinnoissa (esim. Kilpiäinen 2003).

Mitä on ammattikorkeakoulun ammatillisuus?

Yhtenä ammattikorkeakoulu-uudistuksen tavoitteena oli houkutella erityisesti ammatillisesti suuntautuneita ylioppilaita pois yliopistojen sumeista hakuajoneista. Vuonna 1994 käynnistyneessä Koulutusväylät-projektissa (ks. Ahola & Nurmi 1995) yritimme paikantaa yliopistoihin ja tuolloin uutukaisiin ammattikorkeakouluun hakenneitten ammatillista suuntautuneisuutta sekä selvittää sen vaikutusta heidän koulutuspreferensseihinsä. Ammattisuuntautuneisuuden mittarin lähtökohtana oli koulutukseen hakeutumisen syitä luodannut kysymyspatteristo. Kahdesta ensimmäisestä nuoren koulutukseen hakeutumiseen vaikuttaneesta faktoriulottuvuudesta, status- ja tehtäväsuuntautuneisuudesta, muodostettiin nelikenttä oheisen asetelman tapaan. Nelikentän kummallakin ulottuvuudella keskimääräistä korkeampia arvoja saaneet on nimetty ammattiylpeiksi. Tehtäväkeskeiset pitävät tärkeämpänä ammatin sisältötekijöitä, kun taas statushakuiset tavoittelevat eri-

Asetelma 1. Ammattisuuntautuneisuuden nelikenttä.

STATUSSUUNTAUTUNEISUUS

		korkea	matala
TEHTÄVÄSUUNTAUTUNEISUUS	korkea	<i>ammattiyhpeät</i>	<i>tehtäväkeskeiset</i>
	matala	<i>statushakuiset</i>	<i>heikosti suuntautuneet</i>

Lähde: Ahola & Nurmi (1995).

tyisesti hyvää asemaa työelämässä. Kun kummankin faktorin arvo on matala, vastaajan ammattisuuntautuneisuus on heikkoa.

Vuoden 1994 tutkimuksen mukaan statushakuiset ja ammattiyhpeät preferoivat keskimääräistä useammin yliopistokoulutusta. Tehtäväkeskeiset ja amatillisesti heikosti suuntautuneet pyrkivät puolestaan hieman keskimääräistä useammin ammattikorkeakouluun.

Vuoden 2001 kyselyssä paikansimme samat amatillisen suuntautuneisuuden ulottuvuudet. Kuviossa 1 on verrattu ammattikorkeakoulua preferoineiden ammattisuuntautuneisuutta kaikkiin hakijoihin vuosina 1994 ja 2001. Siitä nähdään, että erot yliopistoon ja ammattikorkeakouluun pyrkivien välillä ovat selvästi kaventuneet.

Etenkin heikosti suuntautuneiden suhteellinen osuus ammattikorkeakouluhakijoista on vähentynyt, kuten myös tehtäväkeskeisten osuus. Ammattiyhpeiden sekä statushakuisten osuudet ovat vastaavasti lisääntyneet. Erojen kaventuminen kielii siitä, että amatillisuuntautuneisuus ei enää erottele kovinkaan hyvin hakijoita joko ammattikorkeakouluun tai yliopistoon. Itse asiassa ammattikorkeakoulua preferoineiden hakijoiden arvioimissa koulutusvalintoihin vaikuttavissa syissä teoreettinen mielenkiinto alaa kohtaan on tärkeä tekijä selvästi useammalla kuin koulutuksen käytännönläheisyys. Suurin ryhmä (44 %) muodostuukin niistä, jotka pitävät kumpaakin ulottuvuutta tärkeänä. Toiseksi suurin ryhmä (25 %) ovat tässä mielessä puhtaat teoreetikot.

Selkeästi vain koulutuksen käytännönläheisyyden tärkeäksi arvioineita oli joka seitsemäs (14 %), ja suurin piirtein sama määrä ei pitänyt kumpaakaan ulottuvuutta kovin tärkeänä. Näillä heikosti teoriaan ja käytäntöön suuntautuneilla muista erottuvina koulutuksen hakusyinä olivat vain sattuma ja välttämättömyys opiskella yleensä jotain (ks. Nieminen & Ahola 2003).

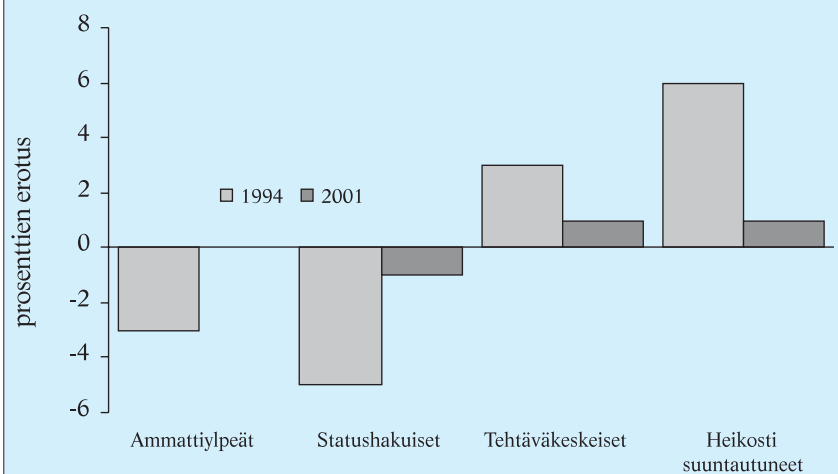
Vastaako korkeakoulutuksen sektorijako työelämän tarpeita?

Hakeutuminen korkeakoulutuksen eri väylille ei siis näyttäisi noudattavan niitä kaavailuja, joiden mukaan käytän-

töön suuntautuvat nuoret ohjautuisivat ammattikorkeakouluun ja teoreettisesti orientoituneet yliopistoväylälle. Kysymys on kuitenkin jo itsessään ongelmallinen tilanteessa, jossa yliopistosektori on jatkuvasti amatillistunut ja toisaalta ammattikorkeakoulusektorin asema työmarkkinoilla on edelleen hakusessa. Kyse ei olekaan siitä, etteivät ammattikorkeakouluun pyrkivät olisi ammattisuuntautuneita vaan pikemminkin siitä, että myös tiedekorkeakoulutuksen sisällä on ”amatillisen koulutuksen haara” (luokanopettaja- tai lastentarhaopettajakoulutus, psykologia jne.). Voidaankin sanoa, että pyrkiminen korkeakoulutuksen eri sektoreille ei noudata korkeakoulutuksen uudistuksen kaavailua, koska korkeakoulutuksen kentän todellisuus ei jäsenny poliittisen retoriikan mukaisesti (Nurmi 1998, 133–134; 146).

Asiaa voidaan tulkita myös toisin päin. Koska tutkinnon hyödynnettävyys työmarkkinoilla on päällimmäisenä ajatuksena myös monella tiedekorkeakoulusektorilla opiskelevalla (esim. Ahola & Olin 2000), amatillisuus on vahvassa kurssissa koko korkeakoulukentällä. Kummallekin korkeakoulutuksen väylälle pyrkii siis melko amatillisuuntautunut joukko. Valintaa sektorien välillä ohjaakin lähinnä tiet-

Kuvio 1. Ammattikorkeakoulua preferoineiden hakijoiden ammattisuuntautuneisuus suhteutettuna kaikkiin hakijoihin vuosina 1994 ja 2001.

Lähde: Nieminen & Ahola (2003).

tyihin ammatteihin ja niihin johtaviin koulutuksiin liittyvä status, joka saa hyvästä asemasta kiinnostuneet hakeutumaan edelleen yliopistoihin.

Korkeakoulutuksen eri sektoreille suuntautuvat ovat edelleen tietyllä tavalla perhetaustansa, koulumenestyksensä ja aiemman koulu-uransa perusteella valikoituneita. Tämä kertoo siitä, että koulutuksen hierarkkiset rakenteet määrittävät myös osaltaan, keitä ammattikorkeakoulujen asiakas-kuntaan kuuluu. Tähän liittyy myös eri sektoreilta valmistuneiden erot työllistymisessä: ammattikorkeakouluista valmistuneilla on selvästi yliopistokollego-jaan korkeampi työttömyysriski. Vuosina 2000–2001 ammattikorkeakouluista valmistuneista joka kymmenes oli työttömänä vuoden 2001 lopussa. Yliopistoista valmistuneiden maistereiden työttömyysaste oli puolta pienempi.¹

Taulukko 2 kertoo lähemmin ammattikorkeakouluista valmistuneiden sijoittumisesta koulutusaloittain. Siitä nähdään myös se, että koulutuksen ”tehokkuusindikaattorina” käytetty työllistyneiden osuus kertoo kohtalaisen hyvin Amk-tutkinnon suorittaneiden työelämään sijoittumisesta. Indikaattorin käyttöä on kritisoitu varsinkin yliopistopuolella, koska koulutetut voivat työttömyyden ohella joustaa työmarkkinoilla jatkamalla opintojaan tai sijoittumalla muuten työvoiman ulkopuolelle. Näiden osuudet vaihtelevat huomattavasti koulutusaloittain ja myös esimerkiksi sukupuolen mukaan. Taulukon mukaan työttömyyden ja muun toiminnan välillä on selvä yhteys. Esimerkiksi kaikkein huonoimmin pärjänneistä humanistisen ja opetusalan tutkinnon

Jako käytäntöön suuntautuneiden ammattikorkeakouluopiskelijoiden ja teoreettisemmin suuntautuvien yliopistopiskelijoiden välillä ei nykyisin enää päde – jos on koskaan päte-nytkään.

Taulukko 2. Ammattikorkeakouluista vuosina 2000–2001 valmistuneiden pääasiallinen toiminta vuoden 2001 lopussa koulutusaloittain (%).

	Työllinen	Työtön	Opiskelija	Muu	N
Luonnonvara-ala	71,6	14,0	9,1	5,3	1 031
Tekniikka ja liikenne	85,8	6,1	4,5	3,6	8 233
Kauppa ja hallinto	81,6	8,6	5,4	4,5	8 929
Matkailu, rav. ja tal. ala	78,3	9,1	6,3	6,3	1 264
Sosiaali- ja terveysala	73,2	14,6	6,8	5,4	10 480
Kulttuuriala	67,8	16,7	9,8	5,7	1 617
Hum. ja opetusala	67,4	20,3	10,0	2,3	261
Kaikki yhteensä	78,7	10,6	6,1	4,7	31 857

Lähde: Opetusministeriön sijoittumistilastot

suorittaneista joka viides oli työttömänä. Lisäksi joka kymmenes jatkoi opintojaan. Tekniikan alalla työmarkkinat vetävät kohtalaisen hyvin ja työttömyys on keskimääräistä alhaisempaa, eikä siellä myöskään opintoja ainakaan tästä

syystä ole tarvinnut jatkaa siinä määrin kuin muilla koulutusaloilla.

Myös kulttuuriala on työllistävyytensä kannalta ongelmassa. Tämä ala on siksikin erityisen mielenkiintoinen, että sillä myös yrittäjäys on varteenotettava työllistymisvaihtoehto. Kulttuurialalla yrittäjiksi ryhdytään toiseksi eniten luonnonvara-alan jälkeen. Kun taulukossa 2 tarkastelluista vastavalmistuneista työllisistä keskimäärin vain 1,6 prosenttia toimi yrittäjänä, oli yrittäji-

en osuus kulttuurialalla 4,5 ja luonnonvara-alalla 12 prosenttia.

Tutkimuksemme (Honkanen & Ahola 2003) mukaan kulttuurialan työllistävät mekanismit ovat kuitenkin hyvin pitkälle samat kuin muillakin koulutusaloilla. Edellä mainitun koulutustasoihin kytkeytyvän eron lisäksi työllistyminen on kiinni lähinnä ala- ja aluekohtaisista työmarkkinatilanteista ja

edelleen esimerkiksi enemmän sukupuolesta kuin vaikkapa työelämäyhteyksien määrästä tai laadusta. Alojen erillaisuus näkyy myös kulttuurin koulutuksen sisällä. Esimerkiksi naiset hakeutuvat miehiä useammin sellaisiin koulutusohjelmiin, joita vaivaa huono työllisyystilanne. Miehet kuitenkin pärjäävät näilläkin aloilla naisia paremmin. Miehet pärjäävät myöskin ryhtymällä naisia hanakammin yrittäjiksi. Sekä työkokemuksen määrä että laatu vaikuttavat työmarkkinoille pääsyyn yleensä ja erityisesti kulttuurialalla. Naisilla sijoittuminen on yleisesti miehiä hankalampaa, ja heillä työkokemuksen merkitys on miehiä suurempi.

Entä sitten koulutuksen paljon puhutut työelämäyhteydet? Aluksi on sanottava, että vastaajamme eivät yleensä nähneet koulutuksen työelämäyhteyksiä kovinkaan vahvoina ja merkittävänä. Työelämäyhteyksien vaikutukset sijoittumiseen eivät myöskään ole kovin vahvat. Ne ovat kuitenkin johdonmukaisesti sen suuntaiset, että mitä enemmän vastanneet raportoivat koulutuksessa hyödynnettyjä työelämäyhteyksiä, sitä todennäköisemmin he ovat työllistyneet. Tätä tukevat myös vastaajien omat arviot koulutukseen sisältyneen työharjoittelun ja opinnäytetyön merkityksestä työllistymiselle. Koulutuksen hyvät työelämäyhteydet avittavat sekä miehiä että naisia, naisia

¹ Tiedot perustuvat RUSEn käytössä olevaan opetusministeriön sijoittumistilastoon.

Sakari Ahola katsoo, etteivät ammattikorkeakoulujen käytännönläheisyyteen ja valvointiin työelämäyhteyksiin liittyvät toiveet ja koulutuspoliittiset linjaukset toteudu ainakaan suoraviivaisesti sen enempää koulutukseen pyrkivien, opiskelijoiden kuin jo valmistuneidenkaan kokemusten mukaan.

ehkä aavistuksen miehiä enemmän. Sukupuolieron vahvuudesta kertoo kuitenkin se, että kehuillakin työelämäyhteyksillä miehet pärjäävät paremmin kuin hyvät työelämäyhteydet omaavasta koulutuksesta valmistuneet naiset (Honkanen & Ahola 2003, 109–116).

Ammattikorkeakoulun paikka

Kaikkiaan eri tutkimukset viittaavatkin siihen, että koulutuspoliittinen linjaus yhtäältä teoreettiseen ja toisaalta käytäntöpainotteiseen korkeakoulutukseen ei näyttäisi toteutuvan ainakaan suoraviivaisesti sen enempää koulutukseen pyrkivien, opiskelijoiden kuin jo valmistuneidenkaan kokemusten mu-

kaan. Ammattikorkeakouluopiskelu voidaan kokea jopa liian käytännönläheiseksi, kun samaan aikaan toisilla aloilla ongelmana pidetään opetuksen teoreettisuutta (esim. Kilpiäinen 2003). Myös ammattikorkeakoulun työelämäyhteydet ovat monelle opiskelijalle vielä hahmottomia (esim. Mikola & Nurmi 2001; vrt. Virolainen & Valkonen 2002).

Myös OECD:n asiantuntijaryhmä on tuoreessa ammattikorkeakoulujen arvioinnissaan (OECD 2003) kiinnittänyt huomiota juuri työelämäyhteyksiin. Ryhmä perää selkeämpiä indikaattoreita, jotta tiedettäisiin, miten työelämäyhteydet käytännössä toimivat ja vaikuttavat. Yrittäjyyskoulutus on arvioinnin mukaan toinen selkeä kehittämiskohde. Arviointiryhmä pitää suomalaisen korkeakoulu-

tuksen mitoitusta kunnianhimoisena mutta onnistuneena, koska se uskoo vakaasti koulutustarpeiden kasvuun. Ryhmä kiinnittää kuitenkin huomiota siihen, että koulutuksen mitoituspoliitikassa vallitsee jonkinlainen sekaannus, ja se kehottaa valtiovaltaa ilmaisemaan tavoitteensa selkeämmin. Ryhmä ottaa myös kantaa Bolognan prosessiin muistuttaen mahdollisesta kilpailuasetelmasta, joka on syntymässä kandidaatintutkinnon ja Amk-tutkinnon välille. Toistaiseksi on kuitenkin epäselvää, tullaanko alemmat yliopistotutkinnot ja Amk-tutkinnot rinnastamaan toisiinsa. Niin ikään ammattikorkeakoulujen jatkotutkintojen kokeiluun johtanut politiikka herättää kummastusta ja kritiikkiä. Ryhmä suosittaa asian perusteellista arviointia.

Ammattikorkeakoulujen jatkotutkintojen ohella uutta epäselvyyttä aiheuttavat yliopistoille kaavailut alueelliset palvelu- ja kehittämistehtävät, jotka tähän asti on mielletty lähinnä ammattikorkeakoulujen toimenkuvaan kuuluviksi. Tällaiset kysymykset eivät tosin paljoakaan liikuta jatkokoulutusvaihtoehtojensa kanssa painiskelevia nuoria. He näkevät korkeakoulusektoreiden erot tai yhtäläisyydet varsin kaavamaisesti: teoreettiset yliopistot ja käytäntöön painottuvat ammattikorkeakoulut. Enemmistö on kuitenkin sitä mieltä, että ammattikorkeakoulututkinnolle on nykyisessä työelämässä oma markkinarakonsa. Selvästi enemmän on epätietoisuutta siitä, miten kovasti tässä markkinaraossa joutuu kilpailemaan yliopistotutkinnon suorittaneiden kanssa. □

KIRJALLISUUS

Ahola, S. (1996), "Different but Equal" – eli mikä ammattikorkeakoulussa on erilaista. Teoksessa Liljander, J.-P. (toim.), *Erialaistuva korkeakoulutus*. Artikkelikokoelma Jyväskylässä 15.–16.8.1996 järjestetystä korkeakoulututkimuksen VI symposiumista, 37–49, Jyväskylä: Koulutuksen tutkimuslaitos.

Ahola, S. & Nurmi, J. (1995), *Kilpailu korkeakoulutukseen*, Turun yliopisto, Koulutussosiologian tutkimuskeskus, Raportti 31.

Ahola, S. & Olin, N. (2000), *Yliopiston piilo-opetussuunnitelma*. Eli tutkimus siitä, miten yliopistossa pärjää pelaamalla yliopistopeliä, Turun yliopisto, Koulutussosiologian tutkimuskeskus, Raportti 54.

Herranen, J. (2003), *Ammattikorkeakoulu diskursiivisena tilana*. Järjestystä, konflikteja ja kaaosta, Joensuun yliopiston kasvatustieteellisiä julkaisuja nro 85.

Honkanen, V. & Ahola, S. (2003), *Kulttuurin koulutus ja uudet urat*. Ammattikorkeakouluista kulttuurialalta valmistuneiden koulutuskokemukset, työllistyminen ja yrittäjyys. Turun yliopisto, Koulutussosiologian tutkimuskeskus, Raportti 61.

Kilpiäinen, S. (2003), *Odotetaan käytäntöä ja saadaan teoriaa: tutkimus Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun terveysalan opiskelijoiden käsityksistä ja ko-*

kemuksista opetuksesta ja ohjauksesta vuosina 1995–1997 ja 2000–2001, *Acta Universitatis Lapponiensis* 59.

Kyvik, S. (2002), *Changing Relationships Between University and Non-University Higher Education Sectors*, Paper presented at the 24th EAIR Forum, Prague 8–11 September 2002.

L 551/2003. Ammattikorkeakoululaki. 9.5.2003.

Lampinen, O. (1994), *Suomalaisen ammattikorkeakoulun doktriini*, *Kasvatus* 25:4, 416–422.

Mikkola, J. & Nurmi, J. (2001), *Ammattikorkeakoulussa asiantuntijaksi*, Turun yliopisto, Koulutussosiologian tutkimuskeskus, Raportti 56.

Mäenpää, H. (2000), *Suomalaisen ammattikorkeakoulun synty, kasvu ja kehitys*, teoksessa Hämeen härkätieltä tiedon valtateille, Hämeen ammattikorkeakoulun synty ja kasvu, Hämeenlinna: Hämeen ammattikorkeakoulu.

Neave, G. (1992), *On Instantly Consumable Knowledge and Snake Oil*, *European Journal of Education*, 27:1/2, 5–27.

Nieminen, M. & Ahola, S. (2003), *Ammattikorkeakoulun paikka. Hakijanäkökulma suomalaiseen ammattikorkeakoulujärjestelmään*, Turun yliopisto, Koulutussosiologian tutkimuskeskus, Raportti 60.

Nurmi, J. (1998), *Keiden koulutusväylät? Laveneva korkeakoulutus ja valikoituminen*, Turun yliopisto, Koulutussosiologian tutkimuskeskus, Raportti 43.

OECD (2003), *Polytechnic Education in Finland, Reviews of National Policies for Education*, Paris: OECD.

Salminen, H. (2001), *Suomalainen ammattikorkeakoulu-uudistus opetushallinnon prosessina. Koulutus suunnittelu valtion keskushallinnon näkökulmasta*, Opetusministeriö, Koulutus- ja tiedepolitiikan osaston julkaisusarja, 81/2001.

Virolainen, M. & Valkonen, S. (2002), *Ammattikorkeakouluista ja yliopistoista työelämään*, Jyväskylän yliopisto, Koulutuksen tutkimuslaitos, tutkimuslauseita 16.